

VAASAN HALLINTO-OIKEUS

Korsholmanpuistikko 43

PL 204

65101 VAASA

Puhelin 0100 86360, Faksi 010 36 42760

Sähköposti vaasa.hao@oikeus.fi

PÄÄTÖS

Nro 10/0528/2

Antopäivä

5.10.2010

00568/09/5107

ASIA

Valitus ympäristölupa-asiassa

MUUTOKSENHAKIJA

Lohjan ympäristölautakunta

LUVAN HAKIJA

Niska & Nyysönen Oy, Vantaa

PÄÄTÖS, JOHON ON HAETTU MUUTOSTA

Viranomainen

Uudenmaan ympäristökeskus

Päivämäärä

6.3.2009

UUS-2008-Y-193-111

Ympäristökeskus on myöntänyt Niska & Nyysönen Oy:lle toistaiseksi voimassa olevan ympäristöluvan maankaatopaikan sekä risujen ja kantojen vastaanottoalueen toimintaan Lohjan kaupungin Nummenkylässä sijaitsevilla Ratametsän tilalla RN:o 1:190 ja Keimon tilalla RN:o 2:380.

Ympäristökeskus on ympäristönsuojelulain 101 §:n nojalla myöntänyt Niska & Nyysönen Oy:lle luvan hakemuksen mukaisen toiminnan aloittamiseen lupapäätöksen mukaisesti ennen päätöksen lainvoimaiseksi tulemistä sen jälkeen, kun luvan saaja on asettanut 50.000 euron suuruisen vakuuden ympäristön saattamiseksi ennalleen tai mahdollisten vahinkojen korvaamiseksi lupapäätöksen kumoamisen tai lupamääräysten muuttamisen varalta. Lupa on liitetty seuraavat lupamääräykset:

Toiminta-alue

1. Niska & Nyysönen Oy:n Ratametsän maankaatopaikka luokitellaan maa- ja kiviainesjätteen kaatopaikaksi.

Jätteet ja niiden käsittely ja hyödyntäminen ja loppusijoittaminen

2. Maankaatopaikalle saa vastaanottaa ja loppusijoittaa pääosin Lohjan

kaupungin alueelta rakennustoiminnasta tulevaa puhdasta ylijäämämaata (17 05 04) kaikkiaan 922 000 tonnia.

Ratametsän maankaatopaikan ja Muijalan tehtaiden teollisuuskaatopaikan välisen alueen (vanha Arvolantie) sekä louhitun alueen läjitykseen saa käyttää ainoastaan luonnollisen kosteuspitoisuuden sisältävää kitkamaata. Savipitoista maa-ainesta ei saa läjittää edellä mainituille alueille.

3. Maankaatopaikan alueelle tapahtuvaa liikennöintiä varten tulee rakentaa liittymä Pysäkkitielle, Arvolantien liittymän ja Lemminkäinen Oyj:n alueen väliselle alueelle.

4. Maankaatopaikasta selvästi erottuvalle omalle alueelle saa vastaanottaa sekä kantoja että risuja (17 02 01, 20 02 01). Kerralla saa välivarastointialueella varastoida kantoja ja risuja yhteensä 4 000 tonnia.

Kannot ja risut on toimitettava hyödynnettäväksi vähintään kerran kolmessa vuodessa. Varastointiaika ei saa olla kolmea vuotta pidempi.

5. Maankaatopaikalle ei saa ottaa vastaan eikä välivarastoida yhdyskuntajätettä tai siihen verrattavaa jätettä, ongelmajätettä tai pilaantunutta maata, hiekanerotuskaivojen hiekkaa eikä rakennusten purkujätettä. Maa-ainesten seassa ei saa olla purkujätettä eikä kantoja. Mikäli alueelle tuodaan jätettä, jonka vastaanottoa ei ole hyväksytty ympäristöluvassa, on jäte viipymättä toimitettava yleiseen jätteiden käsittelypaikkaan tai paikkaan, jonka ympäristöluvassa vastaavan jätteen vastaanotto on hyväksytty, tai jäte on palautettava jätteen haltijalle.

6. Maankaatopaikalle ei saa ottaa vastaan maa-aineksia sellaisilta alueilta, joita on käytetty ampumaratana, huoltoasema-, korjaamo- tai peselatoimintaan, romun tai jätteiden käsittelyyn tai teolliseen toimintaan tai muuhun vastaavaan toimintaan. Mikäli tällaisia jätteitä aiotaan ottaa käsiteltäväksi, on niistä oltava edeltäkin luotettavat analyysitulokset ja puolueettoman asiantuntijalaitoksen lausunto jätteen haitattomuudesta. Maa-aineksia, kantoja ja risuja ei saa sekoittaa keskenään.

Toimintojen järjestämien ja alueen hoito

7. Maankaatopaikan vastaavan hoitajan nimi ja yhteystiedot on ilmoitettava Uudenmaan ympäristökeskukselle ja Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Mikäli vastaavan hoitajan nimi ja/tai yhteystiedot muuttuvat, on muutos saatettava viipymättä tiedoksi edellä mainituille viranomaisille.

8. Maankaatopaikalla on oltava valvoja, joka tarkastaa alueelle tulevien maa-ainesten sekä kanto- ja risukuormien laadun. Valvojan tulee olla perillä ympäristölupapäätöksessä annetuista määräyksistä.

9. Maankaatopaikka-alueen portti on pidettävä kunnossa ja lukittuna muina kuin aukioloaikoina.

Toiminta-aika

10. Maankaatopaikalla saa vastaanottaa rakennustoiminnan ylijäämämaita ja käsitellä (lajitella ja hakettaa) kantoja ja risuja maanantaista torstaihin klo 7.00 - 22.00, perjantaisin klo 7.00 - 18.00 ja lauantaisin klo 7.00 - 16.00 pois lukien arkipyhät.

Melu

11. Toiminnasta aiheutuva melu toiminnan vaatima liikenne mukaan lukien, ei saa ylittää päivällä klo 07.00 - 22.00 ekvivalenttimelutasoa 55 dB (LAeq).

Toimet, joilla ehkäistään, vähennetään tai selvitetään pilaantumista tai sen vaaraa

12. Laitoksen toiminnassa tarvittavien polttoainesäiliöiden on oltava kaksoisvaippasäiliöitä tai varustettuja vähintään säiliöiden yhteistilavuutta vastaavalla suoja-altaalla. Säiliöautoista täytettävissä öljysäiliöissä on oltava ylitäytön estolaitteet. Polttoaineen jakelulaitteiden niin sanotut täyttöpistoolit on oltava lukittuina, kun alueella ei työskennellä. Polttoainesäiliöt on sijoitettava siten, että alueella liikkuvat työkonet eivät aiheuta niille vaaraa.

13. Maankaatopaikalla tapahtuva toiminta on toteutettava järjestelmällisesti siten, ettei toiminnasta aiheudu maiseman rumentumista, pölyämistä, epäsiisteyttä tai ympäristön roskaantumista, lähialueiden katujen kuraantumista, pilaantumisvaaraa maaperälle, pinta- ja pohjavesien pilaantumista eikä muutakaan haittaa ympäristölle. Ympäristön siisteyttä on valvottava. Alueesta ei saa muodostua sinne kelpaamattomien maa-ainesten eikä sinne kuulumattomien muidenkaan tässä ympäristölupapäätöksessä mainitsemattomien materiaalien varastoaluetta. Pölyämisen vähentämiseksi aluetta ja sinne läjitettäviä jätteitä on kasteltava tarvittaessa, tai pölyäminen on estettävä muulla toimivalla tavalla. Suolan käyttö pölyämisen estämiseksi on kielletty.

Kuorma-autojen kasetointia saa suorittaa ainoastaan maankaatopaikan alueella ja irtonainen maa-aines on poistettava kuorma-autojen renkaista niiden lähtiessä maankaatopaikan alueelta. Maankaatopaikkatoiminnan vuoksi likaantuneet lähialueen kadut tai tiet on puhdistettava tarvittaessa.

Siinä vaiheessa, kun maankaatopaikan aluetta otetaan rakennusmateriaalien varastoalueeksi tai suunnitellaan tulevaa rakentamista alueella, tulee ottaa yhteys valvovaan viranomaiseen ja Lohjan kaupungin ympäristöviranomaiseen tarkastuksen suorittamiseksi.

Tarkkailumääräykset

14.1 Tämän ympäristölupapäätöksen mukaisen toiminnan alettua ja sen jälkeen joka kolmas vuosi loka-marraskuussa tulee alueella tehtävällä laajalla selvityksellä selvittää suoto- ja pohjavesien tila. Näytteenottopisteet ovat patopenkereen läpi tunkatun putken alapää, patopenkereen läheisyyteen asennettu pohjavesiputki ja tilalla Tammisto RN:o 3:223 oleva porakaivo.

Suoto- ja pohjavedestä tulee tällöin määrittää seuraavat pitoisuudet: lämpötila, ulkonäkö, haju, väri, sameus, kiintoaine, pH, alkaliteetti, kok. kovuus, sähkönjohtavuus, kloridi, rauta, happi, mineraaliöljyt, sulfaatti, COD_{Mn}, kok. N, NH₄ - N, kok. P, kromi, arseeni, kupari, sinkki, lyijy, kadmium ja elohopea.

Näytteenoton yhteydessä on määritettävä suotoveden virtaama ja pohjaveden pinnankorkeus.

14.2 Maankaatopaikka-alueelta lähtevän suotoveden laatua ja maankaatopaikan vaikutuksia alueen pohjaveteen on tarkkailtava kerran vuodessa otettavin näyttein. Näytteenottopisteinä toimii patopenkereen läpi tunkatun putken alapää ja patopenkereen läheisyyteen asennettu pohjavesiputki. Näytteenottoajankohta on syksyn ylivalumakaudella loka-marraskuussa.

Suoto- ja pohjavedestä tulee määrittää: lämpötila, ulkonäkö, haju, väri, sameus, kiintoaine, pH, alkaliteetti, kok. kovuus, sähkönjohtavuus, kloridi, rauta, kromi, sinkki, lyijy, happi ja mineraaliöljyt sekä suotovedestä lisäksi virtaama ja pohjavedestä pohjaveden pinnankorkeus.

14.3 Luvan saajan on edelleen osallistuttava Siuntionjoen yhteistarkkailuun.

14.4 Suoto-, pohja- ja pintavesien tarkkailuohjelmaa voidaan muuttaa tarvittaessa Uudenmaan ympäristökeskuksen hyväksymällä tavalla.

14.5 Muijalan teollisuusjätteen kaatopaikan uudelleen sulkemistoiminnan vaikutustarkkailun vuoksi vanhan Arvolantien läheisyyteen asennetun pohjavesiputken säilyminen alueella on turvattava.

Muijalan teollisuusjätteen kaatopaikalta purkautuvan suotoveden keräämiseksi on vanhan Arvolantien läheisyydessä olevasta pintavesien johtamiseksi rakennetusta betonirakenteisesta tarkastus- ja huoltokaivosta rakennettava salaojaputkihaara teollisuusjätteen kaatopaikan suotovesien keräämiseksi. Salaojaputken tulee ulottua teollisuusjätteen kaatopaikan helmaan saakka. Ennen salaojaputken liittymistä edellä mainittuun kaivoon on salaojaputkilinjalle asennettava vesinäytteenoton mahdollistava näytteenottokaivo.

15. Näytteiden otto ja analysointi on suoritettava standardien (CEN, ISO, SFS tai vastaavan tasoinen kansallinen tai kansainvälinen yleisesti käytössä oleva standardi) mukaisesti tai muilla tarkoitukseen sopivilla yleisesti käytössä olevilla viranomaisten hyväksymillä menetelmillä. Tulosten raportoinnissa on esitettävä käytetyt menetelmät ja niiden mittausepävarmuus sekä tulosten edustavuus.

Suoto-, pohja- ja pintaveden laadunseurantaan liittyvät selvitykset tulee teettää puolueettomalla asiantuntijalaitoksella.

Luvan saajan on huolehdittava siitä, että pohjavesiputki on lukittava, edustava, riittävän syväälle asennettu näytteenoton mahdollistamiseksi ja pysyy käyttökunnossa sekä maankaatopaikan täyttövaiheessa että jälkihoitovaiheessa.

Tarkkailuraportti tulee toimittaa tiedoksi Uudenmaan ympäristökeskukselle ja Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle kahden kuukauden kuluessa raportin valmistumisesta. Raportissa tulee olla sanallinen arvio vesien laadussa tapahtuneista mahdollisista muutoksista ja niiden aiheuttajasta.

Häiriötilanteet ja muut poikkeukselliset tilanteet

16. Maankaatopaikan rakentaminen on kokonaisuudessaan suunniteltava ja toteutettava siten, että estetään ja torjutaan haitat ja vaaratilanteet, kuten sortumat. Siinä vaiheessa, kun läjitystyö etenee patopenkereeseen saakka, on patopenkereen vakavuus selvitettävä ja laadittava suunnitelma mahdollisista toimenpiteistä sortumien synnyn estämiseksi. Suunnitelma tulee toimittaa tiedoksi Uudenmaan ympäristökeskukselle ja Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle.

17. Määrältään tai laadultaan tavanomaisesta poikkeavia päästöjä ilmaan aiheuttavista häiriötilanteista ja muista vahingoista ja onnettomuuksista, joissa polttoaineita pääsee vuotamaan maaperään, pinta- tai pohjavesiin, on viipymättä ilmoitettava Uudenmaan ympäristökeskukselle ja Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle.

18. Vahinko- ja onnettomuustilanteiden varalle on maankaatopaikalla oltava riittävä määrä imeytysmateriaalia saatavilla. Vuotoina ympäristöön päässeet polttoaineet ja muut aineet on kerättävä välittömästi talteen.

Toiminnan lopettamiseen liittyvät määräykset

19. Luvan saaja vastaa maankaatopaikka-alueen jälkihoidosta myös toiminnan loputtua. Toiminnan päätyttyä alue on kunnostettava ja maisemoitava kaavoituksen edellyttämällä tavalla.

Raportointimääräykset

20. Maankaatopaikalle tulevista maa-aineksista, mukaan lukien kannot ja risut, on pidettävä kirjaa, josta ilmenee määrä, laatu, alkuperä, tuontipäivämäärä ja tuoja. Kirjanpito koskee myös poisvietyjä maa-aineksia, kantoja ja risuja tai näiden murskausjätettä niiden määrää, laatua, vientiajankohtaa ja -kohdetta sekä viejää. Lisäksi maankaatopaikan pinta-, pohja- ja suotovesien tarkkailusta, muusta tarkkailusta, havainnoista sekä poikkeuksellisista tilanteista on pidettävä kirjaa.

21. Kirjanpito on pyydettyä esitettävä ympäristöluvan valvontaviranomaisille. Yhteenveto kirjanpidosta on toimitettava vuosittain helmikuun loppuun mennessä Uudenmaan ympäristökeskukselle ja Lohjan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Vakuus

22. Niska & Nyssönen Oy:n on asetettava Uudenmaan ympäristökeskukselle 10.000 euron vakuus tai pankkitakaus alueen asianmukaisen käsittelyn turvaamiseksi. Vakuusasiakirjat on toimitettava Uudenmaan ympäristökeskukselle 30 päivän kuluessa, siitä kun tämä päätös on saanut lainvoiman.

Luvan voimassaolo ja lupamääräysten tarkistaminen

Päätös on voimassa toistaiseksi.

Toiminnan olennaiseen laajentamiseen tai muuttamiseen on oltava lupa.

Jos maankaatopaikan toimintaa jatketaan vuoden 2016 jälkeen, tulee luvan hakijan toimittaa hakemus lupamääräysten tarkistamiseksi Uudenmaan ympäristökeskukseen 31.12.2016 mennessä. Hakemukseen tulee liittää muun ohella yhteenveto toiminnan tarkkailusta vuosilta 2009 - 2016.

VAATIMUKSET HALLINTO-OIKEUDESSA

Lohjan ympäristölautakunta on vaatinut, että ympäristökeskuksen päätös kumotaan ja yhtiön hakemus hylätään laajennuksen osalta. Lisäksi ympäristölautakunta on vaatinut, että ympäristökeskuksen myöntämä aloittamislupa kumotaan.

Ympäristölautakunta on esittänyt muun muassa, että suunniteltu laajennus sijoittuu pääosin Lohjanharjun I-luokan pohjavesialueelle ja osittain sen varsinaiselle muodostumisalueelle ja Uusniityn vedenottamon arvioidulle valuma-alueelle. Uusniityn vedenottamo sijaitsee välittömästi suunnitellun laajennusalueen pohjoispuolella.

Vaikka alueelle tuotaisiin vain puhtaita ylijäämämaidat, on mahdollista, että esimerkiksi inhimillisen virheen johdosta vedenottamon läheisyyteen tai muulle pohjavesialueelle tuotaisiin haitallisia aineita sisältäviä maa-aineksia. Yhtiön olemassa olevaa toimintaa koskevassa ympäristöluvassa on sallittu myös pilaantuneilta alueilta tuotavat maa-ainekset, jotka on tutkimuksin todettu puhtaaksi. Alueelle on tuotu muun muassa liuottimilla pilaantuneelta teollisuusalueelta tutkimuksin puhtaaksi todettuja maidat. Lisäksi olemassa olevalle maankaatopaikalle saa tuoda savipitoisia ja liejumaisia aineksia. Myös puhtaat maa-ainekset voivat aiheuttaa pohja- tai pintaveden laadun heikkenemistä, jos ne ovat hienojakoisia.

Uusniityn vedenottamolta otetaan vettä noin 150 - 200 m³ vuorokaudessa. Vedenottamo on ollut pitkään suljettuna torjunta-ainepitoisuuksien vuoksi. Vedenottamo on otettu uudelleen käyttöön elokuussa 2008. Vedenottamolta vesi pumpataan suoraan ilman käsittelyä vesijohtoverkkoon käytettäväksi Uusniityn asuinalueen talouksissa. Maa-ainesten kaatopaikkatoiminnan laajentaminen lisää pohjavedelle ja pintavedelle aiheutuvia riskejä. Pintavedet kulkeutuvat alueelta Arvolan ojan kautta Siuntionjokeen.

Ratametsän maankaatopaikan pohjavesitarkkailussa 19.11.2008 otetun näytteen mukaan pohjaveden laatu ei täyttänyt hyvälle talousvedelle asetettuja vaatimuksia. Pohjavedessä oli rautaa 100 mg/l, kun laatusuositus on 0,200 mg/l. Raportissa ei ole esitetty selvitystä, onko pohjavedessä todettu pitoisuus luontaista vai onko se mahdollisesti peräisin alueen toiminnasta. Pohjaveden kromipitoisuus 21 µg/l oli suurempi kuin pohjavesissä yleensä, mutta ei ylittänyt asetettua laatuvaatimusta 50 µg/l. Myöskään kromipitoisuuden noususta ei ole esitetty selvitystä. Pohjavesi oli ollut ulkonäöltään kellertävän sameaa. Myös pintavesitarkkailussa on todettu kaatopaikan veden laatua heikentäviä vaikutuksia.

Edellä mainitun perusteella lupaa ei tule myöntää maankaatopaikan toiminnan laajentamiseen. Lupapäätöksessä ei ole esitetty ympäristönsuojelulain 101 §:n mukaisia erityisiä perusteluja, joiden mukaan lupa toiminnan aloittamiseksi muutoksenhausta huolimatta voitaisiin myöntää, joten Uudenmaan ympäristökeskuksen päätös tulee kumota myös tältä osin.

ASIAN KÄSITTELY HALLINTO-OIKEUDESSA

Niska & Nyysönen Oy on antanut vastineen. Vastineessa on esitetty muun muassa, että alueelle tuotavat puhtaat maat ovat pääosin peräisin rakennuskohteista, joissa ei ole todettu maaperän pilaantumista. Mikäli maankaatopaikalle tuotaisiin puhtaita maidat pilaantuneen maan kunnostuskohteesta, kyseisestä maaerästä on tutkimustulokset, joiden perusteella maa-aines tiedetään puhtaaksi. Vuosina 2004 - 2008 Ratametsän maankaatopaikan alueelle on tuotu ainoastaan kerran

tutkimuksin todettuja puhtaita maita liuottimilla pilaantuneesta kohteesta.

Yhtiöllä on omat erilliset vastaanotto- ja käsittelykeskukset pilaantuneen maan vastaanotolle Forssassa, Jyväskylässä ja Oulussa. Toisin kuin pilaantuneiden maiden vastaanotto- ja käsittelytoiminta puhtaiden maiden läjitystoiminta ei ole suoraan liikevaihtoon vaikuttavaa toimintaa, vaan kyseessä on rakennustoiminnan yhteydessä muodostuvien ylijäämämaiden hyödyntäminen. Luvan mukaisen toiminnan salliminen mahdollistaisi Ratametsän alueen paremman hyötykäytön. Valituksenalainen ympäristölupapäätös ei muuta alueella tapahtuvan toiminnan luonnetta. Alueelle on tuotu puhtaita maita vuodesta 2004 lähtien eikä toiminnalla ole havaittu olevan haitallisia vaikutuksia alueen pinta- tai pohjavesiin.

Pinta- ja pohjavesien osalta yhtiö on viitannut Matti Ettala Oy:n lausuntoon, jossa on esitetty muun muassa, että valituksessa ei ole otettu huomioon alueella tehtyjä täydentäviä pohjavesitutkimuksia. Myönnetyn ympäristöluvan mukaisen toiminnan ja Uusniityn pohjavedenottamon välillä on todettu olevan kalliokynnys. Yhteistarkkailuraportin mukaan Uusniityn vedenottamo on suljettu syksyllä 2005 pohjavedessä todetun atrasiinin vuoksi. Pohjaveden torjunta-ainepitoisuuden kohoamisen syyksi on osoittautunut alueen läpi kulkevan rata-alueen vesakkomyrkytys. Pohjaveden kromipitoisuuden osalta kuuden havaintopaikan keskiarvo on ollut 6,3 µg/l. Sen sijaan Uusniityn-Ratametsän alueella sijaitsevan Marttilan Betonirakennus Oy:n pohjaveden kromipitoisuus on ollut vuonna 2007 noin 100 µg/l kahdessa havaintoputkissa. Yhteistarkkailua koskevassa vuosiraportissa tämän on oletettu aiheutuneen ylijäämäbetonin varastoinnista maapohjalla. Vuonna 2003 Marttilan Betonirakennus Oy:n alueen havaintoputkessa pohjaveden kromipitoisuus on ollut 270 µg/l. Valituksenalaisen ympäristölupapäätöksen mukainen toiminta ei aiheuta pohjaveden kromipitoisuuden haitallista kohoamista. Kohonneet rautapitoisuudet selittyvät pohjaveden ajoittaisella hapettomuudella, mikä on tavallista paksujen savikerrosten alaisissa vesinäytteissä. Maankaatopaikan toiminnasta ei voi olla haitallisia vaikutuksia Uusniityn pohjavedenottamon toimintaan.

Maankaatopaikalla on tehty pintavesien viemärointiä koskevia muutoksia eikä maankaatopaikkatoiminnan laajennusalueilta ole suoraa virtausta Arvolanojaan. Maankaatopaikkatoiminnan laajentaminen ei lisää pintavesille aiheutuvaa riskiä. Alueella toteutetut viemärointityöt ja täyttö ympäristöluvan mukaisella tavalla parantavat vesien hallintaa nykyisestään. Valituksenalainen ympäristölupapäätös pienentää nykyisestään ympäristöön kohdistuvaa kuormitusta ja riskiä, sillä sen vastaanotettavia maa-aineksia ja kaatopaikan rakenteita koskevat määräykset ovat tiukempia kuin voimassa olevassa ympäristöluvassa. Myös alueella jo tehdyt viemärointityöt ja Arvolantien siirto ovat vähentäneet ympäristöön kohdistuvan haitan mahdollisuutta.

Uudenmaan ympäristökeskus on antanut lausunnon. Lausunnossaan ympäristökeskus on viitannut valituksenalaiseen päätökseensä, Lohjan ympäristölautakunnan 9.5.2007 Lemminkäinen Oy:lle myöntämään kalliokiviaineksen ottamislupaan ja siihen, että Ratametsän tilalla RN:o 1:190 harjoitettavalle maankaatopaikkatoiminnalle ja viereisellä Keimon tilalla RN:o 2:380 tapahtuvalle Muijalan teollisuusjätteen kaatopaikan uudelleen sulkemiselle ylijäämämailla on Uudenmaan ympäristökeskuksen myöntämä lainvoimainen ympäristölupa.

Valituksenalaisella ympäristölupapäätöksellä on mahdollistettu Ratametsän maankaatopaikan ja Muijalan teollisuusjätteen kaatopaikan liittäminen toisiinsa siten, että osittain Uusniityn pohjavesialueella sijaitsevalta teollisuusjätteen kaatopaikalta suotautuvien vesien pois johtaminen ja laadun seuraaminen on mahdollista. Arvolan yksityistien siirtäminen pois epäkäytännölliseltä notkoalueelta liikenteellisesti turvallisempaan paikkaan on mahdollistanut alueiden liittäminen toisiinsa. Valituksenalainen ympäristölupapäätös mahdollistaa myös Lohjan ympäristölautakunnan Lemminkäinen Oyj:lle myöntämässä maa-ainesten ottamisluvassa määrätyn ottoalueen maisemoinnin ylijäämämailla. Ottamisalueen maisemointi ylijäämämailla vaatii ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan. Edellä mainittujen toimenpiteiden ja alueen tulevan käytön vaatiman maanpinnan tasojen noston vuoksi alueelle tuotava maa-ainesmäärä on lisääntynyt.

Ratametsän maankaatopaikan alueella muodostuvien pinta- ja suotovesien laatua seurataan annetun ympäristölupapäätöksen määräysten mukaisesti. Kyseiset näytteenottopisteet sijaitsevat maankaatopaikan alimmassa kohdassa, luonnollisella vesien poistumisalueella. Kyseinen alue on ollut ennen maankaatopaikkatoiminnan aloittamista, vuodesta 1979 lähtien Partek Oyj Abp:n Muijalan tehtaiden jätevesialtaana. Vuodesta 1992 lähtien allas on lisäksi ollut osa Oy Minerit Ab:n ja Lafarge Braas Ormax Katot Oy:n jätevesien käsittelyjärjestelmää. Jätevesien johtaminen altaaseen on lopetettu vuonna 2000. Partek Oyj Abp on puhdistanut altaan pilaantuneen maaperän Uudenmaan ympäristökeskuksen 31.10.2000 antaman ilmoituspäätöksen mukaisesti. Uudenmaan ympäristökeskus on hyväksynyt kunnostustyön loppuraportin 12.9.2002. Vaikka alue on kunnostettu annetun ilmoituspäätöksen mukaisesti, alueella muodostuvien vesien laadussa saattaa ilmetä muutoksia. Vuosien 2004 - 2008 aikana otetuissa vesinäytteissä ei kuitenkaan ole ilmennyt mitään sellaisia muutoksia, joiden voitaisiin katsoa aiheutuneen alueella harjoitetusta maankaatopaikkatoiminnasta. Valitus tulee hylätä aiheettomana.

Lohjan ympäristölautakunta on antanut vastineen. Vastineessaan ympäristölautakunta on vaatinut, että mikäli ympäristölautakunnan valitus hylätään, Uusniityn vedenottamon valuma-alueelle ei sallita maa-ainesten läjittämistä. Valuma-alueelle tulee myös määrätä riittävän laaja suojavajöhyke, johon ei saa läjittää maa-aineksia.

Lohjanharjun pohjavesialueella on huomattava merkitys Lohjan kunnan vedenhankinnan turvaamisessa nyt ja tulevaisuudessa. Maa-ainesten kaatopaikkatoiminnan laajentaminen nykyisestään lisää pohjavedelle ja pintavesille aiheutuvia riskejä. Alueella harjoitetusta maankaatopaikkatoiminnasta saattaa jo nykyisellään aiheutua muutoksia alueella muodostuvien vesien laatuun, jotka kuitenkin voivat ilmetä vasta pidemmän ajan, jopa vuosikymmenien, kuluessa.

Maaläjitystä tapahtuisi osittain vedenottamon valuma-alueella eli alueella, joka sijaitsee arvioidulta kalliokynnykseltä tarkasteltuna vedenottamon puolella. Vedenottamon valuma-alue tiedot perustuvat Lohjanharjun pohjavesialueen suojelusuunnitelmaan 19.5.2004, jota uudempia selvityksiä ei ole ollut ympäristölautakunnan käytettävissä eikä tiedossa.

Uutta lupaa laajentumista varten ei tarvita nykyisten lupamääräysten tiukentamisen takia, koska voimassa olevan luvan lupamääräyksiä voidaan parantaa kyseisen luvan lupamääräysten tarkistamisen yhteydessä.

Lohjan ympäristölautakunta on toimittanut hallinto-oikeudelle lisäyksen valitukseensa. Lautakunta on vaatinut, että ympäristökeskuksen päätös kumotaan, koska kyseessä olevassa jätehuoltohankkeessa ei ole sovellettu ympäristövaikutusten arviointimenettelyä.

Valituksenalaisessa ympäristölupapäätöksessä olisi tullut soveltaa ympäristövaikutusten arviointimenettelyä. Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen 6 §:n 11 d kohdan mukaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyä tarvitaan maankaatopaikkahankkeissa, jotka on mitoitettu vähintään 50 000 tonnin vuotuiselle jätemäärälle.

Voimassa olevan Ratametsän maankaatopaikan ympäristöluvan mukainen alueelle läjitettävä maa-ainesmäärä on 290 000 m³ eli noin 522 000 tonnia. Valituksenalaisen ympäristöluvan on tarkoitus korvata voimassa oleva ympäristölupa siten, että Ratametsän maankaatopaikalle ja Keimon tilalle läjitettävä maa-ainesmäärä lisääntyy noin 220 000 m³:llä eli noin 400 000 tonnilla ollen yhteensä 922 000 tonnia.

Valituksenalaisen ympäristölupapäätöksen mukaan maankaatopaikalle saa vastaanottaa ja loppusijoittaa puhdasta ylijäämämaata yhteensä 922 000 tonnia. Luvassa ei ole määriteltä sijoitettavan maa-aineksen vuotuista maksimimäärää, mutta toiminnanharjoittaja on hakenut ympäristölupaa kymmeneksi vuodeksi. Ympäristökeskus on myöntänyt luvan toistaiseksi voimassa olevana.

Maankaatopaikka on mitoitettu alun perin vähintään 50 000 tonnin vuotuiselle jätemäärälle. Tätä näkemystä tukee esimerkiksi se, että yhtiö on ilmoittanut vuosiraportissaan vuodelta 2007 toimittaneensa

Ratametsän maankaatopaikalle maa-aineksia kyseisenä vuonna yhteensä 155 600 m³. Lisäksi valituksenalaisesta ympäristölupapäätöksestä ilmenee, että Ratametsän maankaatopaikalle on nykyisen luvan voimassaoloaikana vuoden 2007 loppuun mennessä läjitetty maa-aineksia yhteensä 345 282 tonnia. Tämä tarkoittaa, että vuosina 2003 - 2007 on maa-aineksia läjitetty keskimäärin 69 000 tonnia vuodessa.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on toimittanut hallinto-oikeuden pyynnöstä lausunnon koskien Lohjanharjun B pohjavesialuetta. Lausunnon mukaan Lohjanharjun pohjavesialueen rajausta on viimeksi tarkistettu Lohjanharjun pohjavesialueelle laaditun suojelusuunnitelman yhteydessä vuonna 2004. Valituksenalainen Ratametsän maankaatopaikka sijoittuu Lohjanharjun pohjavesialueen B koillispuolella olevalle ylänköalueelle. Maankaatopaikan laajennusosa tulisi ulottumaan lähelle Uusniityn ottamoa. Alueella tehtyjen kairausten perusteella kallion päällä on vettä hyvin johtavia hiekkakerroksia. Nämä maakerrokset jatkuvat kairausten perusteella tiiviiden maakerrosten alla pohjavesialueen rajan ulkopuolella muun muassa Ratametsän kunnostettujen jätevesialtaiden kohdalla. Altaat rajautuvat pohjavesialueeseen.

Maaperä- ja pohjavesiselvitysten perusteella pohjaveden pinta vaihtelee voimakkaasti Ratametsän maankaatopaikan ja Uusniityn vedenottamon välillä. Jyrkkä pohjaveden pinnan gradientti aiheutuu näiden kohteiden välillä olevasta kallioselänteestä. Pohjaveden pinta on Isoniityn ottamalla noin tasolla +82 ja Ratametsän painanteessa noin tasolla +73, josta pohjaveden taso laskee edelleen ollen Ratametsän vanhojen altaiden reunassa noin tasolla +56.

Ottamoa ja Lohjanharjua koskevien selvitysten perusteella ottamo sijoittuu Salpausselässä olevaan kalliokehän ympäröimään painanteeseen. Maakerrokset tässä kallioaltaassa ja sen ympäristössä ovat pääosin vettä hyvin johtavaa hiekkaa ja soraa. Ratametsän maankaatopaikka rajoittuu lähelle kallioaltaan koillisreunaa. Mikäli kallioaltaan reunat rikotaan louhinnan tai muun toiminnan seurauksena, siitä voi seurata Uusniityn pohjaveden pinnan laskua siinä määrin, että pohjavesialueen ja ottamon vedenantoisuus vähenee ja veden laatu voi muuttua. Kallioselänteen ja myös Ratametsän painanteen sisällyttäminen pohjavesialueeseen on ollut perusteltua.

Maankaatopaikka kuuluu alueeseen, jolle on sijoittunut useita pohjaveden puhtaudelle vaaraa aiheuttavia toimintoja. Toiminnanharjoittajista osa on mukana Lohjanharjun pohjavesien yhteistarkkailussa, kuten Niska & Nyyssönen Oy. Pohjaveden yhteistarkkailussa ja alueella tehdyissä maaperän ja pohjaveden likaantumisselvityksissä on havaittu useassa pisteessä eri toimintojen vaikutuksia pohjaveden laatuun. Muutokset näkyvät muun muassa kloridi-, sulfaatti- ja raskasmetallipitoisuuksissa. Vuoden 2008 yhteistarkkailuraportin mukaan alueella on todettu vähäisiä määriä bensiniin lisäaineita MTBE:tä ja TAME:a sekä kloorattuihin

liuottimiin kuuluvaa tetrakloorieteenä.

Alueella on havaittu myös torjunta-aineita pitoisuuksina, jotka ylittävät talousvedelle asetetut raja-arvot. Uusniityn ottamo on ollut pois käytöstä vedessä todettujen torjunta-ainepitoisuuksien takia vuoden 2005 lopusta elokuuhun 2008. Vuonna 2009 Uudenmaan ympäristökeskus on ottanut ottamosta ja sen ympäristöstä pohjavesinäytteitä ja näissä on todettu jälleen raja-arvon ylittäviä torjunta-ainepitoisuuksia. Muiden tutkittujen ominaisuuksien puolesta ottamon vesi on täyttänyt hyvälle talousvedelle asetetut laatuvaatimukset ja -suositukset. Yksiselitteisesti ei voida sanoa, mistä toiminnasta pitoisuuden nousu pohjavedessä johtuu.

Lohjanharjun B alue on Lohjan vedenhankinnan turvaamisen kannalta tärkein alue. Alueen maaperään ja pohjaveteen kohdistuu jatkuvasti huomattavaa kuormitusta teollisuuteen, liikenteeseen ja asutukseen liittyvien päästöjen takia. Ratametsän ja Uusniityn aluetta koskevat samat ongelmat kuin muutakin pohjavesialuetta, joten pohjavedelle ja maaperälle aiheutuvien riskien vähentäminen ja hallinta on alueella tärkeää, jotta Uusniityn ottamoa ja pohjavesialuetta ylipäättänsä voidaan käyttää jatkossakin Lohjan vedenhankinnan turvaamiseen. Kaikki Lohjalla käytössä olevat vedenottamot sijaitsevat riskialteilla paikoilla teollisuuslaitosten, asutusalueiden tai teiden alapuolella.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tiedossa ei ole Lohjanharjun pohjavesiolosuhteista mitään sellaista uutta tietoa, jonka perusteella Lohjanharjun pohjavesialueiden rajauksia tai vedenantoisuusarvioita olisi syytä muuttaa. Kaikki Lohjanharjun pohjavesivarat ja olemassa olevat vedenottamot ovat tarpeen vedenhankinnan turvaamiseksi.

Niska & Nyyssönen Oy on antanut vastineen ympäristölautakunnan lisävalituksen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunnon johdosta. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn osalta yhtiö on todennut, että valituksenalaisessa lupapäätöksessä on kyse olemassa olevan ympäristölupapäätöksen mukaisen maa-ainesmäärän kasvattamisesta 400 000 tonnilla ja toiminta-ajaksi on määriteltä kymmenen vuotta eli määrällisyys on keskimäärin 40 000 tonnia vuodessa. Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan ympäristövaikutusten arviointimenettely on tarpeen, mikäli olemassa olevassa luvassa määriteltä maa-ainesmäärä kasvaa vähintään ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen 6 §:n 11 d kohdassa mainitun 50 000 tonnia vuodessa. Näin ollen valituksenalaisessa ympäristölupapäätöksessä arviointimenettely ei ole tarpeen. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että hakemuksen mukaisella toiminnalla valmistellaan alueen muuttamista varastoalueeksi. Valtaosa maa-aineksista on tarpeen käytettäväksi rakenteissa ja korkeustasojen tasoittamiseksi. Vastaavalla tavalla Uudenmaan ympäristökeskus on myöntänyt ilman ympäristövaikutusten arviointimenettelyä ympäristöluvan Rakennustäyttö Tornimäki Oy:lle maankaatopaikkaa varten. Lohjan ympäristölautakunnan lisävalitus on siten perusteeton.

Lohjan ympäristölautakunta on antanut vastineen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunnon ja Niska & Nyysönen Oy:n vastineen johdosta.

HALLINTO-OIKEUDEN RATKAISU

Hallinto-oikeus hyväksyy Lohjan ympäristölautakunnan valituksen. Uudenmaan ympäristökeskuksen päätös kumotaan ja Niska & Nyysönen Oy:n maankaatopaikan sekä risujen ja kantojen vastaanottoalueen toiminnan laajentamista koskeva lupahakemus hylätään.

Perustelut

Sovelletut oikeusohjeet

Ympäristönsuojelulain 6 §:n 1 momentin mukaan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttava toiminta on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava siten, ettei toiminnasta aiheudu pilaantumista tai sen vaaraa ja että pilaantumista voidaan ehkäistä. Pykälän 2 momentin mukaan toiminnan sijoituspaikan soveltuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon toiminnan luonne ja pilaantumisen todennäköisyys sekä onnettomuusriski, alueen ja sen ympäristön nykyinen ja tuleva, oikeusvaikutteisessa kaavassa osoitettu käyttötarkoitus ja aluetta koskevat kaavamääräykset sekä muut mahdolliset sijoituspaikat alueella.

Ympäristönsuojelulain 8 §:n 1 momentin mukaan ainetta tai energiaa ei saa panna tai johtaa sellaiseen paikkaan tai käsitellä siten, että

- 1) tärkeällä tai muulla vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueella pohjavesi voi käydä terveydelle vaaralliseksi tai sen laatu muutoin olennaisesti huonontua;
- 2) toisen kiinteistöllä oleva pohjavesi voi käydä terveydelle vaaralliseksi tai kelpaamattomaksi tarkoitukseen, johon sitä voitaisiin käyttää; tai
- 3) toimenpide vaikuttamalla pohjaveden laatuun muutoin saattaa loukata yleistä tai toisen yksityistä etua (*pohjaveden pilaamiskielto*).

Ympäristönsuojelulain 41 §:n 1 momentin mukaan ympäristölupa myönnetään, jos toiminta täyttää ympäristönsuojelulain ja jätelain sekä niiden nojalla annettujen asetusten vaatimukset.

Ympäristönsuojelulain 42 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohtien mukaan luvan myöntäminen edellyttää, ettei toiminnasta, asetettavat lupamääräykset ja toiminnan sijoituspaikka huomioon ottaen, aiheudu yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa ympäristönsuojelulain 7 - 9 §:ssä kiellettyä seurausta eikä muun ohessa vedenhankinnan vaarantumista toiminnan vaikutusalueella. Pykälän 2 momentin mukaan toimintaa ei saa sijoittaa asemakaavan vastaisesti. Sijoittamisessa on lisäksi noudatettava, mitä 6 §:ssä säädetään.

Tosiseikat

Niska & Nyysönen Oy:n lupahakemuksen mukainen maankaatopaikkatoiminnan laajennus on suunniteltu sijoitettavaksi vedenhankintaa varten tärkeälle Lohjajarjun B I-luokan pohjavesialueen koillispuolella olevalle ylänköalueelle ja osittain pohjavesialueen varsinaiselle muodostumisalueelle. Lupahakemuksen mukaiseen toimintaan on Uudenmaan ympäristökeskuksen 28.4.2003 myöntämä ympäristölupa Ratametsän tilan RN:o 1:190 alueella. Nyt tarkoitetaan läjittää myös viereiselle Keimon tilalle RN:o 2:380 rakennustoiminnassa syntyneitä puhtaita maa- ja kiviaineksia sekä vastaanottaa, väliavarastoida ja hakettaa kantoja ja risuja.

Lohjajarjun B pohjavesialue on pinta-alaltaan noin 23 km², josta pohjaveden muodostumisaluetta on noin 9 km². Arvioitu pohjaveden muodostusmäärä on 7 500 m³/d. Lohjajarjun B pohjavesialueella sijaitsevat kahta Lohjajarjun A pohjavesialueella sijaitsevaa vedenottamoita lukuun ottamatta kaikki Lohjan vesilaitoksen vedenottamot. Näin ollen Lohjajarjun B pohjavesialue on Lohjan vedenhankinnan turvaamisen kannalta tärkein alue. Ratametsän tilalla RN:o 1:190 tehtyjen kairausten perusteella kallion päällä on vettä hyvin johtavia hiekkakerroksia. Pohjaveden laatua on seurattu pohjaveden yhteistarkkailun ja alueella tehtyjen maaperän ja pohjaveden likaantumisselvitysten avulla. Alueella sijaitsevien useiden pohjaveden puhtaudelle vaaraa aiheuttavien toimintojen vaikutuksia on havaittu pohjaveden laadussa.

Johtopäätökset

Kyse on maankaatopaikkatoiminnan laajentamisesta Lohjajarjun B pohjavesialueella, joka on luokiteltu vedenhankintaa varten tärkeäksi I-luokan pohjavesialueeksi. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on asiantuntijalausunnossaan todennut alueen olevan edelleen vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue. Alueella on suuri merkitys Lohjan kaupungin vedensaannin turvaamiseksi. Pohjaveden laatu on seurantatutkimuksissa todettu hyväksi, mutta tutkituista ominaisuuksista on löytynyt myös pitoisuuksia, jotka ylittävät talousvedelle asetetut raja-arvot.

Maankaatopaikalle on tarkoitettu tuoda vuonna 2003 myönnettyyn ympäristölupaan verrattuna lähes kaksinkertainen määrä rakennustoiminnassa syntyviä puhtaita maa- ja kiviaineksia. Luvan mukaan alueelle saa läjittää rakennustoiminnassa syntyneitä puhtaita ylijäämämaita. Luvassa on rajoitettu läjitystä myös niin, että haitta-ainepitoisuus on selvitettävä, jos massa on peräisin kohteesta, jota voi epäillä pilaantuneeksi. Erikseen luvassa on kielletty savipitoisen maan läjittäminen osalle aluetta.

Hallinto-oikeus toteaa, että alueelle läjitettävät maat tuodaan maa- ja talonrakentamiskohteista. Rakennustoiminnan luonteesta johtuen massat eivät ole homogeenisiä, vaan joukossa voi olla myös hienoja maalajeja, orgaanisia maalajeja tai eri tavoin pilaantuneita maita. Maa- ja kiviainesjätteen kaatopaikalle tuotavien massojen pilaantumattomuuden varmistaminen edellyttäisi kuormien valvontaa rakennuspaikalla tai kaatopaikka-alueella ja mahdollisesti pilaantuneiden erien analysointia. Valvonnalla ja haitta-ainepitoisuuksien mittauksilla voidaan jälkikäteen todeta, onko toimittu lupamääräysten mukaisesti, mutta niillä ei voida varmuudella estää maamassojen läjitystä luvanvaraisesti kaatopaikka-alueelle. Maankaatopaikasta aiheutuu näin ollen riski pohjavedelle rajoittavista lupamääräyksistä huolimatta.

Ympäristönsuojelulain 8 §:n tarkoittama pohjaveden pilaamiskielto on ehdoton. Ympäristönsuojelulain 6 §:n sekä 42 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohtien mukaiset luvan myöntämisen edellytykset eivät siten täyty.

Sovelletut oikeusohjeet

Ympäristönsuojelulaki 6 §, 8 § 1 mom, 41 § 1 mom sekä 42 § 1 mom 3 ja 4 kohdat ja 2 mom

JULKIPANO

Päätös on annettu julkipanon jälkeen.

PÄÄTÖKSESTÄ ILMOITTAMINEN

Lohjan kaupunginhallituksen on viipymättä ilmoitettava tästä päätöksestä kaupungin ilmoitustaululla.

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen antopäivästä eli viimeistään 4.11.2010.

Valitusosoitus on liitteenä YmpJp (07.07).

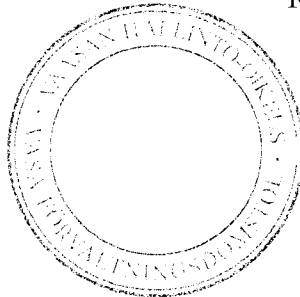
Asian ovat ratkaisseet lainoppineet hallinto-oikeustuomarit Raija Myllykoski ja Riitta Fränti, luonnontieteiden alan hallinto-oikeustuomari Jan Eklund sekä tekniikan alan hallinto-oikeustuomari Varpu Kujanpää.

Raija Myllykoski

Jan Eklund

Varpu Kujanpää

Riitta Fränti

Esittelijä
hallinto-oikeussihteeri

Riikka Mäki

JAKELU

Päätös

Lohjan ympäristölautakunta
PL 71, 08101 Lohja

Jäljennös

Niska & Nyssönen Oy
Koskelonkuja 4 B, 02920 Espoo

Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Ympäristölupavastuualue
PL 115, 00231 Helsinki

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Ympäristö ja luonnonvarat
PL 36, 00521 Helsinki

Lohjan kaupunginhallitus
PL 71, 08101 Lohja

Suomen ympäristökeskus
PL 140, 00251 Helsinki

KMS

VALITUSOSOITUS

Valitusviranomainen

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta **korkeimmalta hallinto-oikeudelta** kirjallisella valituksella.

Valitusaika

Hallinto-oikeuden päätös on annettu julkipanon jälkeen. Päätöksen katsotaan tulleen asianomaisen tietoon silloin, kun se on annettu. Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa** hallinto-oikeuden päätöksen antopäivästä, sitä päivää lukuun ottamatta.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajassa korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Valituskirjelmä liitteineen voidaan lähettää myös postitse, telekopiona tai sähköpostilla. Valituskirjelmän tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Sähköisesti (telekopiona tai sähköpostilla) toimitettavan valituskirjelmän tulee olla toimitettu siten, että se viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä on kokonaisuudessaan käytettävissä viraston vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä. Valituskirjelmän ja muiden valitusasiakirjojen lähettäminen postitse tai sähköisesti tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla.

Valituskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Valituskirjelmässä, joka on osoitettava korkeimmalle hallinto-oikeudelle, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta. Valituskirjelmässä on lisäksi ilmoitettava postiosoite ja puhelinnumero sekä mahdollinen sähköpostiosoite, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa. Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä ellei valituskirjelmää toimiteta sähköisesti (telekopiona tai sähköpostilla).

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen on, jollei hän ole asianajaja tai yleinen oikeusavustaja, liitettävä valituskirjelmään valtakirja, jollei valittaja ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa tai ellei sähköisesti toimitettavassa asiakirjassa ole selvitystä asiamiehen toimivallasta.

Korkeimman hallinto-oikeuden yhteystiedot

Postiosoite: Korkein hallinto-oikeus
PL 180, 00131 Helsinki

Käyntiosoite: Unioninkatu 16, Helsinki

Telefax: 010 36 40382

S-posti: korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

Aukioloaika: arkipäivisin klo 8.00-16.15